

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ш О Д У Н А В К А

Бр. 46.

Београдъ 12. Новембра.

1848.

АЙДМО СЛОЖНО НА МАЦАРА!

(Пѣвано у почетку народнога покрета у Срему.)

Часъ веѣхъ куца! сви на ноге,
 Сложно браѣо джимо се,
 Друге наше брѣге млоге
 Нека бурни вѣтри носе;
 Оштре маче пушке шаре
 Подижимо на Мацаре.

Та животъ е безъ слободе
 Јдно браѣо! текъ мртвило,
 Зато сложно на бой роде!
 Немой чамит' тако гњило;
 Оштре маче, пушке шаре
 Подижимо на Мацаре.

Славъ е створенъ, да владуе
 Пространоме овом' свѣту,
 А не подлогъ да онъ штуе
 Душманна злобу клету;
 Зато маче, пушке шаре
 Подижимо на Мацаре.

Одъ сѣвера па до юга
 Свуд' се славски гласи оре:
 Па заръ нѣ, браѣо, руга,
 Да насъ дома туѣинъ коре?
 Оштре маче, пушке шаре
 Подижимо на Мацаре.

Храбры дѣда скупа крвца
 Задоби намъ мѣста ова;

Па садъ Мацаръ дивля срца
 Да насъ гњѣчи опетъ съ нова?
 Оштре маче, пушке шаре
 Подижимо на Мацаре.

Неће, неће бити тако,
 Господарит' неће слуга;
 Овдѣ с' шири — знаде свако —
 Преко неба славска дуга:
 Оштре маче, пушке шаре
 Подижимо на Мацаре.

Бодро срце, добра воля
 На борнште нек' насъ прати,
 Нам' ќе сивнут' среѣа боля,
 А вукъ гладный мора пасти:
 Оштре маче, пушке шаре
 Подижимо на Мацаре.

Гадна скота сатрт' вая,
 Кад' е на насъ смѣло пош'о,
 Ил' умѣста прогнат' даля,
 Одъ куда е амо дош'о;
 Зато маче, пушке шаре
 Подижимо на Мацаре.

Айдмо, айдмо браѣо сложно
 За домъ, име, езикъ милый;
 Братскомъ слогомъ све е можно,
 Край ќе бити свакој сили;
 Сложно маче, пушке шаре
 Подижимо на Мацаре.

Ајмо! ајмо да се клетый
 Душманъ Маџаръ сатре сада;
 Самъ ќе ердегъ нѣг' однети
 Башъ до прага црногъ ада;
 Сложно маче, пушке шаре
 Подижимо на Маџаре!!

Сима Фрушкогораць.

О ОВОГОДИШНЬОЙ КОЛЕРИ, НѢ- НОМЪ ВЕШТЕСТВУ И ЛѢЧЕНЮ У ОКРУЖІЮ ПОЖАРЕВАЧКОМЪ.

Болези, коѣ су се у Окружію Пожаревачкомъ за колеру држале, появлявале су се мѣсеца Юнія у Вел. Градишту, мѣсеца Юлія у Вел. Селу, а мало после и у Пожаревцу. После тога ништа ніе се чуло, докъ се најпосле 19-гъ и 20-гъ Октября 3 такова случая у Пожаревцу не появише.

Просторъ овога чланка не дозвољава ми у обширно описиванѣ ти случаѣва, или иначе у навођенѣ поедини исторія упушћати се. Свию нѣи было е 19. Међутимъ увѣравамъ свакога, да еу се они подѣ слѣдуюћимъ знацима появили:

Знаци подложни (s. subjectiva). Неразположенѣ тѣлесно, отужность, блюванѣ и проливъ, или ово пре онога, или оно пре овога слѣдуюћи, илии существууюћи едно безъ другогъ, свеобщте ослабљенѣ, глава као одѣ тумура мутна, грчеви руку и ногу, но не кодѣ свию уобщте. Подацинянѣ изподѣ грудій, подрививанѣ, тупый, или горейій боль, или само изподѣ лажичице, или по цѣломъ трбуху; некій тупый боль у вратнимъ жилама, жећъ, кодѣ едногъ мања, кодѣ другогъ већа, кодѣ свию крченѣ вѣтрова по цревима утробнимъ.

Знаци предметни (s. objectiva). Очи у очну яму увучене, сіяюће, или мутне, или одѣ многобройны, на слезавой опни крвлю напућны, влакнены жилица црвене. На лицу изразъ тупости, одѣ прилике као кодѣ страдаюћи одѣ болести нѣмачке (typhus). Ђзыкъ влажанъ, садъ чистъ, садъ (одѣ белине) нечистъ. Гласъ нешто слаби, него обично што е быо, но ніе промуклый. Диханѣ готово правилно. Трбухъ у свима случаевима пунъ вѣтрова; пунъ и мекъ, или пунъ и отврднутъ, при притискиваню боль пріявлююћи,

кои бы се премѣнтавао. Превый кошъ, трбухъ, леѣа и крстине топле, при тому по челу, слѣпимъ очима, кадшто и по другимъ частима тѣла ладавъ зной, кои се лѣпи. Мокраћа оскудна. Руке и ноге ладне, но никадѣ ледено-ладне, угасито, или модрикасто-црвене, одѣ прилике као оне руке, коѣ бы, за некій часъ доле спуштене, высиле край тѣла. Пулсъ лаганный, редкій, мекій. Присуство духа савршно.

Покретъ къ здравлю слѣдовао е съ умалываюћимъ се боломъ у срцу (трбуху), мукомъ и подацинянѣмъ изподѣ грудій и око пупка. Съ овима заедно изчезавало е блюванѣ и проливанѣ, попушћали грчеви, и утољавало се душевно неспокойство, или иначе знатный страхъ, кои е готово у свима случаевима надвысйо. Гдѣ годѣ тога было ніе, на врхъ ячине свое подигавша се болестъ, подизала е и све ове гореописане знаке на ступанѣ све веће неповольности. Мука изподѣ грудій постанала е све већа и найнесноснѣя, страхъ неутолимъ, близка смръть у уображеню неизбѣжнима. Проливъ или е бывао чешћий и држао е све еднако до самога конца, или као и блюванѣ, престаяо е на неко крат о време пре наступити имаюће смрти. Садъ се и диханѣ преобраћало у рчеће и тежко (удисаванѣ редко). Пулсъ кончаный, после едва оскѣтливый. Ладноћа руку и ногу ніе бывала већа, но брзо разтеће све е бывало веће ослабљенѣ, све веће одсуство духа, докъ ніе најпосле све то смръть окончала.

Теченѣ овы болестій было е нагло и уобщте кратво. Одѣ оны, кои су се одѣ Юнія до свршетка Октября разболели, дакле у 4 мѣсеца разболевши се 19 болестника, свега умрли су четворица: еданъ у 18, другій у 24, остали мало пре, или после 48 сатій, и то безъ благовремене и потребне помоћи. Сви су други оздравили мало не исто онако брзо — Болестъ ова напала е понайвише сиромахе, и оне, кои су и онако слабога здравля были. Польштедила ніе; — само една дѣца одѣ нѣ страдала вису. —

Узроци зачећуюћи (с. disponent.). Слабо, раздражљиво сложенѣ тѣла, жучный и лютитый темпераментъ, расположенѣ матерично (hyster.) и хипохондрично, уштећеня утробна, нарочито затврднѣнѣ мале печенице, или иначе црне цигерице, плашљивость и страхъ.

Узроци произведећия (с. occasional.). Овдѣ окривлюемъ найпре нашу промѣну

температуре и положенъ край саме воде, или близу такове. Прве половине Юнія сирѣчь было е непрестано ведро, суво, температура 36° Р. 21-га и 22-га пала е изненада ладна каша съ вѣтромъ, у слѣдству тога пао е нагло топлотомѣръ а съ озымъ пала и воздушна температура нагло и знатно. Средня разлика износила е 16° Р. — Ово е при положеню Вел. Градиница на самомъ Дунаву, Вел. Села на Млави, Пожаревца пакъ у равници, између три близу сусѣдствующихъ рѣке (Мораве, Дунава и Млаве) лежећа, јошъ осѣтљивіе были морало. При тому постъ, тежка, надувајућа постна ела, еденъ недокуване и недопечене рибе, неразумно еденъ незрѣла воћа, назебъ, нечистоћа, неразсмотреностъ у пиеню новогъ вина, оскудна одѣћа, сиротно станъ и неумѣшно владанъ и т. д.

Найпреча причина (с. ргохіа). Цѣло ово станъ нѣяло се е између праве азіатске колере, колере нашинске, и завіяна срца одъ закупљны вѣтрова (colica ventosa). Занета нико у струци вѣштъ доказивати неће, да е болестъ гореописаны знакова праве азіатска колера, као што е 1817. год. у Хиндостану, Сіаму, Яви, Манилама и у Чинеской; 1821. у Бассори, Багдату и Москату, 1822. у Алепу и Сирији, 1823. на границама Русије, 1829., 1830. и 1831. у Оренбургской, на Уралу, у Москви, Петрограду, Риги, Варшави, Герацьску, Краљограду, Берлину, Паризу и Лондону, по Галицији и Угарской свирѣпствовани, толике стотине хиљада людій сатрла. Ието тако неће нико у томе сугласити се, да е овдѣ описана болестъ, премда велико подобіе съ европскомъ комеромъ представя, донста европска колера, поглавито изъ тогъ узрока, што ова готово никада, или текъ веома редко кадъ опасна бива. Увианъ пакъ по срцу у слѣдству вѣтрова (colica ventosa) сасвимъ е одрофено одъ наше болести.

Подъ гореописанимъ знацима появивше се болешљиво станъ требало е дакле сматрати изо еданъ образаць сасвимъ нове, нагле, опасне, а по тому и брзе помоћи требуюће болести.

По зрѣломъ разсмотреню нашао самъ, да она, у среди између праве азіатске и нашинске колере стоѣћи, образаць представя. Између азіатске велимъ, еръ се између нѣ и азіатске колере веома велико подобіе находн, само што она нѣ онако страховито опас-

на, као права азіатска колера, и што јој многи знаци азіатске колере оскудѣвају; између нашинске колере пакъ збогъ тога, што е много опаснја, нагла, и што неке знаке има, кое нашинска колера нема; н. пр. безъ изузетка вѣтровима напунѣнъ трбухъ, подацинѣнъ изподъ грудій или поглавито изподъ лажичице, и понавине бѣла водена проливаниа. И зато морао самъ болестъ, о којој овдѣ рѣчь водимъ, припознати и припознаемъ е за колеру, но не за ону стару, праву азіатску колеру, већ за болестъ, коя данасъ ништа друго не представя, него образаць веома и веома умекшане, првобытне азіатске колере (Mikrocholera, Choleraloid).

По чему се и драговољно придружавамъ мнѣнию оны, кои азіатску колеру за болестъ сматрају, принадемеђу развитку рода човеческогъ (болъ развитку цѣле природе) (Entwicklungs-fähigkeit), находоу причине свое, не само у качеству тѣлосложенія, чувственогъ разположенія (temperamentum), начина живота и т. д. одъ времена произишавше колере па до садъ живећегъ людства, но и у отвѣтно оновременомъ сложеномъ земљѣ, нѣнимъ дѣйствиима, у соразмѣрною качественогъ утицаниа како сунчаниа, тако и своју осталу небесну тѣлесу, како узаймно између себе, тако и справъ наше земљѣ. Съ промѣномъ овы качества промѣнила е и страховита одпре колера свое прво значенъ и представя данасъ еданъ образаць јошъ доиста опасне болести, но несравнимо блажје, него што е была — еданъ веома удалѣно гласећий нѣнъ одекъ. По овоме судимъ јошъ и то, да садъ посѣтивша насъ ублажена колера нѣ јошъ опростила се съ нама за вавѣнъ. Да, вѣроятно е, да ће она, подъ овомъ и јошъ ублаженіомъ формомъ, ако не сваке године, а оно готово свака, природомъ ню опредѣљавајућа времена узнемиривати оне предѣле, кое е еданпутъ обљубила, докъ се наипосле сасвимъ неугаси, а на мѣсто нѣ опетъ друга, можда нова епидемія наступи. Може бити, да се то нечини сасвимъ вѣроятно. Но тако уче правѣтбе, изъ пронавши природны промѣна получене, судити за у будуће. Та нетреба далъ да доказуемъ; нека само свакій изволи промыслити: какво су одпре страховито значенъ имале све проче досаданъ епидеміе, а какво имаю сада; н. пр. куга, жута ватрица, злобудный приштъ и трула ватруштина, ватруштина модрична (Kriegsfieber), богинъ велике, средиъ и

мале, мрасе (Masern), шкерлетъ (Scharlach) и т. д. Оне се сада текъ редко гдѣ, и текъ понайвише спорадички появлюю.

(Заключеніе слѣдующее.)

РУСИНИ И ПОЛЯЦИ У ГАЛИЦИИ.

(Заключеніе.)

Садъ кадъ смо мы, пробудивши се изъ стогодишнѣгъ сна, намѣрили на ново ступати у велику фамилию народа европски, Польска партия назива ту желю преступлѣнѣмъ, *) и окривлюе насъ, доказиваюћи, да имамо намѣру подналити раздоръ међу два едноплемена народа; саму вѣрность и приврженость нашу къ Аустрійскомъ пратителству каля презрительнымъ именовъ издайника Польске народности, као да смо мы дужни борити се за народность нама са свимъ туђу, а забораваля, да су Поляци сами у првомъ пункту адресе, поднешене престолу, молили за сохранѣнѣ само нѣине собствене народности, и о улалѣню свою препона, коима може стеснѣна быти Польска народность. **).

И тако, оно исто чувство, кое Поляци коды себе називаю найвећомъ добродѣтеля грађанскомъ, они коды Русина називаю преступлѣнѣмъ. У безсилномъ бѣснѣлу своемъ називаю насъ враговима просвѣћеня, реакционерима, осипаю насъ свима ругателнымъ именима. Не бы паметно быдо одъ Русина, да їмъ плате тымъ истымъ начиномъ, ерѣ в срамота на безсилну злобу и найманѣ обраћати вниманіе. Мы бранимо праведну стварь, не боимо се истине и неустрашимо появлюемо се предъ лицемъ свѣта. Нека Богъ и добри люди суде наша дѣла, нека насъ окриве за исканѣ повраћеня наши народныя права. Потомство бы насъ прокляло и заоста грѣхъ бы было ѣтати далѣ, и по томе мы ***) узвышумо гласъ, и протестирамо торжественно предъ цѣломъ Европомъ противъ свакогъ покореня любезногъ нашегъ отечества Польскомъ языку и

*) Брошира: Wznanie wiary wyborcov i poslov.

**) Адреса Поляка Н. В. цару Аустрійскомъ 18. Марта и 6. Априла 1848. год.

*) У главной скупштинѣ Львовской, 31. Юлія 1848. год. држаной, было в 34. посланна одъ свою у Галициѣ живѣнѣ Русина. Зато дѣла ове скупштинѣ спатрати можемо као праву желю народа Русинскогъ. А нарочито ово израженѣ скупштинѣ естъ истинный и праведный гласъ свою Русина.

Польскомъ имену, объявлююћи, да мы нити смо кадъ Поляци были, нити садъ а и свакады желимо се Поляцима звати.

Бывши у сусѣдству и у теченію четири вѣка поданицима Поляка, мы смо имали доста слуцава видити изъ близа грѣшна дѣйства нѣина и савршено увѣрени смо, како Поляци разуму слободу. Они хоће да буду слободни, но исключительно сами они, како бы такимъ начиномъ слободно угнѣтавали не само свакой подчинѣный но и свой собственный народъ, и подъ безсилнымъ правителствомъ, неограничено владали свакой у спашилуку своемъ. Мы, Русини, напротивъ того, народъ мирный, незлобный, землѣдѣлскій, живимо одъ рада руку свои, и имамо сасвимъ друго понятіе о благоразумной слободѣ.

Одъ дугого робства мы нисмо іошъ дозрѣли за уставно (?) правлѣнїе, па и нећемо зато да сазрѣмо, да не бы облюбили хвалѣну вольность Польску. И мы любимо слободу, но быћемо задовольни, кадъ подъ тврымъ законымъ правлѣнїемъ успѣмо развити свою народность и наслађавати се светимъ дарима Божиимъ.

Никаква велика уступлѣна, никаква ласкателна обећаня неће насъ довести у заблудѣнѣ: свакой погледъ на прошле и садашнѣ опыте представля намъ вѣрно изображенѣ прећашнѣи и данашнѣи наши судбїи. Мы се одричемо свакогъ политичкогъ сугласія съ нашимъ сусѣдима, кои су насъ далеко предухитрили у мыслима ослабити. Достигнувши савршено пунолѣтство, благодаримо Поляцима за нѣино себично о нама старательство, задржавамо свое собствено име, и хоћемо, съ помоћу Бога, вратити му употреблѣнѣ.

Призивамо Бога за свидѣтеля, да искрено любимо свое отечество, и любѣнїя га искрено, не желимо видити повратакъ нѣговъ подъ безвластіе Польско.

Поляци дали су доста свѣдочанства, да се могу борити храбро и юначки поступати са своимъ непрїательима, но іошъ нису доказали, да умеду владати сами собомъ, развіяти и уређивати внутреня дѣла мирно и благоразумно.

По томе мы, Русини, хоћемо држати се Аустріе, надаюћи се поуздано, да ћемо у томъ саюзу наћи то благостанѣ, кое може даровати правителство, основано на законима.

Изъ Сѣверне Пчеле превео

Іованъ Ђ. Євтиміевїчъ.

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Печатано Правителственой Книгопечатнїи у Београду.